

Érdekképviselői háború

Új hazai vámszabályok

Nagy Imre és a reform

Sorozat: Az FM-per

Jugoszlávia: egyre élesebb

HETI VILÁGGAZDASÁG hvg

XI. ÉVF. 14. (515.) SZÁM, 1989. IV. 8. ÁRA 11,50 FT

1580535 0951

ADATVÉDELEM

MAGÁNSZÁM

Nagy Imre gazdaságpolitikája — Az első kísérlet

A múlt héten — mint a napisajtó már közölte — kihantolták Nagy Imre, 1958-ban kivégzett egykori miniszterelnök jeltelen sírba temetett hamvait. Cikkünkben a Nagy Imre által vallott gazdaságpolitikai eleveket elevenítjük fel, részben akkori munkatársai visszaemlékezései alapján. (54. oldal)

Zavargások Koszovóban — Elyomáspróba

Lapzártáig legkevesebb 29 emberéletet követeltek azok a koszovói zavargások, amelyek a tartomány jogait megnyirbáló alkotmánymódosítás életbelépésekor kezdődtek. Pristinában és számos más városban szabályos tüzharc volt az albán tüntetők és a nagy erővel felvonuló karhatalom között. A zászlódiszbe öltözött Belgrádban ugyanakkor emelkedett hangulatban ünnepelték az alkotmánymódosítás életbe lépését. (10. oldal)

Fókuszban

- 4. Módosuló érdekképviselet
- 5. Egyeztetési törvény?

Hét nap

- 7. Képes hírösszefoglaló

Nemzetközi gazdaság

- 10. Zavargások Koszovóban
- 11. Meggyengült a kormánykoalíció Ausztriában
- 12. Választások a Szovjetunióban
- 13. Fúziós energia
- 15. A kínai parlament a gazdaságról

Lapról lapra

- 17. Válogatás a külföldi sajtóból

Melléklet

- 21. Olaszország
- 28. Hirdetés

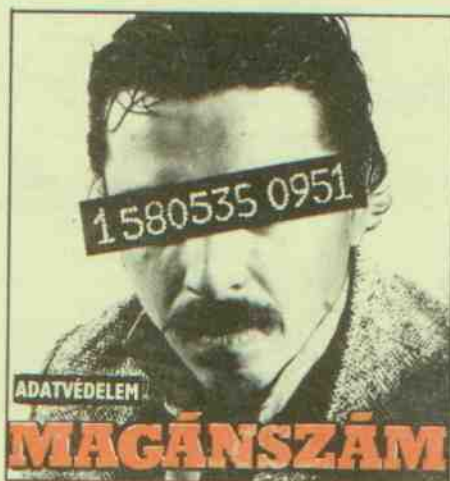
Magyarország

- 49. Vámszigorítások
- 49. Előtte — utána
- 50. A táncmester véleménye
- 51. Rendeletészterelés
- 52. Adatvédelmi törvénykoncepció
- 53. Európai példa
- 54. Nagy Imre gazdaságpolitikája
- 56. PORTRÉ — Márton János
- 57. KÖTVÉNYÁRFOLYAMOK

Monitor

- 58. Gazdasági koncepciók perék II.
- 59. Francia sportpénzügyek
- 60. (K)alpozás
- 61. ÖTVEN ÉVE ÍRTÁK HUSZONÖT ÉVE ÍRTÁK ÖT ÉVE ÍRTÁK
- 62. HVG-INTERJÚ Válaszol a reklámszövetség főtítkára
- 63. DEVIZAPIACOK

Fotó: MTI, MTI Külföldi Képszerkesztőség; Koresog Ernő, Müller Judit
Címlap: D. Nagy Béla, Horváth Zoltán, Szoboszlai Péter

Adatvédelmi törvénykoncepció — Ki mit tud?

A kormány idén januárban elfogadta az adatvédelmi törvény szabályozási koncepciójáról szóló előterjesztést. Eszerint leghamarább 1991-ben várható a törvény megszületése, több szakember azonban úgy látja, hogy nincs idő a késlekedésre, mivel a személyi adatok egyelőre közpredának számítanak Magyarországon. (52. oldal)

HVG-INTERJÚ —

Válaszol a reklámszövetség főtítkára

Hogyan működik az alig működő magyar gazdaságban a reklám? Képes-e követni vagy inkább megelőzni a vontatottan szerveződő piacot? Van-e nyoma a helyenként kialakuló versenynek az értékesítés művészetének piacán? S egyáltalán: mennyire hisz ma a magyar polgár bármilyen propagandisztikus üzenetben? — kérdeztük Nagy Pétert, a Magyar Reklámszövetség főtítkárát. (62. oldal)

bizalma nem terjed ki az autót vásárlókra, mert nem változott az sem, hogy a személygépkocsik esetében a hatóságok továbbra is „bizonytalan vámalapnak” tartják a külföldön kapott gépkocsiszám-
lát, s helyette az NSZK-ban kiadott Schwacke katalógus árait tekintik mérvadónak. Ugyanakkor a pénzügyi tárca határozott ígéretet tett rá: a kősa rémhírekkel ellentétben továbbra sem vetnek ki általános forgalmi adót a magánimportban bejövő kocsikra, és az idén más, további vámmódosításokat sem terveznek. Nem tudni, hogy ezt is kormányzati ígéretként kell-e és szabad-e tekinteni.

Aligha lehet vitatkozni a PM-tájékoztató elhangzott azon megállapítással, hogy az egészségtelen mértékű bevásárlóturizmus leghatásosabb gyógymódja a külkereskedelmi forgalom, az import liberalizálása. Csak hogy az idén a konvertibilis elszámolású import 40 százaléka kiterjedő liberalizációból csupán egy töredék jut a fogyasztási cikkekre, s minden behozatalt tovább drágít a forint leértékelése. A jelenlegi piaci hely-

Vámvizsgálat Ferihegyen. Valamit az állam is keres

zetben kétséges még az olyan, közvetve kínálatbővítő hatású intézkedéseknek az érvényesülése is, mint amilyen az importból származó híradástechnikai és szórakoztató-elektronikai alkatrészek év eleji vámsökkenése.

Az új vámelőírások hatásaként a pénzügyi tárcánál egyébként nem számolnak a hivatalos lakossági valutavásárlások drámai visszaesésével, csupán az úgynevezett spekulációs célú utazások csökkenésével. Ez alátámasztja azt a vélekedést, hogy a fizetési mérleg javulását sem a vámszigorítástól várhatják igazán.

KOCSIS GYÖRGYI

ADATVÉDELMI TÖRVÉNYKONCEPCIÓ

Ki mit tud?

A kormány idén januárban elfogadta az úgynevezett adatvédelmi törvény szabályozási koncepcióját. Eszerint leg hamarabb 1991-ben várható a személyi adatok felhasználását korlátozó törvény megszületése. Több szakember azonban úgy látja, nincs idő a késlekedésre; már a mai helyzetre is igen aggasztó, mivel a személyi adatok egyelőre közprédának számítanak Magyarországon.

„Számon tarthatják, mit telefonoztam / s mikor, miért, kinek. / Aktákba írják, miről álmodoztam, / s azt is, ki érti meg” — írta József Attila a Levegőt! című versében. Mindez ma, a számítógép és a személyi szám korában, könnyen valóra válhat — mondják szakemberek. Az elmúlt két évtizedben ezért több fejlett ország — így például Svédország, az NSZK, Ausztria — törvényhozása döntött úgy, törvénnyel kell védeni a személyi adatokat, korlátozva azok gyűjtését, automatikus feldolgozását.

Első látásra talán úgy tűnhet, hogy megalapozatlan a polgárok féelme az új típusú, úgynevezett elektronikus rendőrállamtól. A számítástechnikai szakemberek és a jogászok között azonban egyre többen vannak Magyarországon, akik úgy vélik, hogy már a komputerrizálás magyarországi szintjén is szükség van olyan törvényre, amely korlátozza az állami szervezeteknek azt a jogát, hogy adatokat gyűjtsenek az állampolgárokról.

„Ma Magyarországon a személyi adat közprédának számít” — mondta egy adatvédelmi ügyekkel is foglalkozó matematikus, Bedő Árpád, a Meta-system számítástechnikai cég vezető programtervezője. Különösen nagy veszély ez a gyors és megbízható — s nem utolsósorban olcsó — azonosítást lehetővé tevő, Magyarországon 1975-ben bevezetett, személyi szám korában. Véleménye szerint igen aggasztó jelenség, hogy mind több szervezet — a tanácstól a biztosítókig — kéri-kötelezi az állampolgárokat: adják meg személyi számukat. „Ez néhány kivételtől eltekintve — ilyennek mondható például a népességnyelvántartás — számítástechnikai érvekkel nem is indokolható” — mondta Bedő Árpád. Nyugaton általában egy-egy polgár különböző szervezeteknél eltérő kóddal igazolhatja magát; van például külön társadalombiztosítási száma, kódja a bankjánál, s egészen más mondjuk a biztosítási száma. Az USA-ban pedig egyenesen tilos a személyi szám.

Az kétségtelen — mondta a matema-

tikus —, hogy a személyi szám bíztató kód, használatkor kicsi a tévedés valószínűsége, s felhasználásával egyszerűen válik a különböző adatgyűjtő szervek közötti adatsere. Mindez azonban sokkal inkább az adatgyűjtők, elsősorban az államigazgatás érdeke, s nem az állampolgáré. Ráadásul magában rejt az a veszélyt, hogy a számítógépes adatbankokat a közös azonosító kód, a személyi szám révén összekapcsolják, azok megcsapolják egymást — esetleg az „adatalány”, az állampolgár tudta nélkül —, sőt az sem elképzelhetetlen, hogy egyetlen központi adatbank összefogja az egész hálózatot. Ennek ma még Magyarországon — főként anyagtéchnikai okokból — aligha van meg az előfeltételei. „A jelenlegi helyzet egyelőre valóban nem súlyos — legalábbis ahhoz képest, ami bekövetkezhet, ha tovább késik az adatvédelmi törvény megszületése” — mondta Bedő Árpád. Véleménye szerint a mai társadalmi gondok — például az adatátviteli hálózat kezdetlegessége — ellenére 10-15 év múlva egész Magyarországot átszövheti — mint valami informatika-pókháló — egy központosított hálózat.

A szakemberek szerint a polgárok többsége még ma sem érti, hogy milyen veszélyt is jelenthet mindez. Márpedig előbb-utóbb Magyarországon is számítógépen fogják nyilvántartani az egészségügyi kártyákat, a bankszámlákat, az újság-előfizetéseket éppen úgy, mint mondjuk a polgárok adóügyeit. Ezeknek az adatoknak az összesítéséből, elemzéséből összeállítható az ember „személyiségterképe”. Olyan személyi információk juthatnak így például a rendőrség kezére, amelyekből olyan „érzékeny adatok” is kikövetkeztethetők, mint a polgár politikai vagy vallási hovatartozása. „Ez nem lebecsülendő veszély. Nem szabad ma sem elfelejteni, hogy a második világháború után a kitelepítendő magyarországi németek »kiválogatásakor« felhasználták a korábbi népszámlálási íveket” — emlékeztetett Solyom László jogászprofesszor.

Mindezek alapján az elmúlt években mind több szakember hangzott, hogy szükség van egy úgynevezett adatvédelmi törvényre — már csak azért is, mert 1990-ben népszámlálás lesz Magyarországon. Ez nemcsak az állampolgárok védelmében elkerülhetetlen — érvelt Solyom László —, hanem azért is, hogy Magyarország ne rekedjen kívül a nemzetközi adatforgalmon. A fejlett tőkés országokat — a főbb adatbankok birtokosait — tömörítő OECD ugyanis már 1980-ban irányelveket alkotott, az Európa Tanács pedig 1981-ben nemzetközi szerződést fogadott el az adatvédelemről. A szakemberek nyomására magyar adatvédelmi törvény előkészítése éveken ezelőtt elkezdődött a Központi Statisztikai Hivatalban (KSH), sőt egy törvénytervezet is elké-

Biztosítatott

szült csak a idén j egy. a előter. Esz — tá elé te séges amiko latos vagy vitára les el te. S ilyen

E

A 19 sé es

eg sc tis

eg sc tis

eg sc tis

eg sc tis

eg sc tis

eg sc tis

eg sc tis

TISZTELT GÉPJÁRMŰVEZETŐ!

Ezúton is tájékoztatni kívánjuk, mi a teendő gépjárműk esetén, hogy kártérítéssel a leggyorsabban állítsunk szét.

A kár eseményt, balesetet, legkésőbb a következő munkanapon, de legfeljebb 48 órán belül kérjük bejelenteni!

A kárbejelentésnél a következő okmányok azok ségének:

- biztosítási kötvény (cassobiztosítás esetén) esetleg díjfeladási igazolás (cassobiztosítás esetén) ha nem OTF-átvitelre;
- forgalmi engedély;
- gépjármű-vezetői engedély;
- kötelező gépjárműfelelősségbiztosítási díj fizetésének igazolása.

Amennyiben van: rendőrségi határozat, helyszíni nyilvántartás és tanúnyilatkozat. Saját érdekében kérjük, hogy a kárbejelentéssel egyidejűleg szíveskedjen szűk körű gépjárművet bemutatni, illetve lehetővé tenni annak szemlétét.

Feloldozásig kártérítéskérés, hogy a károsult ismerje a kárt okozó felelős személy nevét, címét és gépjárműjének forgalmi rendszámát.

Kárt okozó közúti gépjármű esetén, az elsőbbséget kiváló gépjárművet üzemben tartó közület (városi) neve is.

ÁLLAMI BIZTOSÍTÓ

BETÉTLAP

KOVÁCS LÁSZLÓ

1. Név: **KOVÁCS LÁSZLÓ**

szám: száma: **110001100336**

2. Szül. helye: **BUDAPEST**

1950 év **NOV.** hó **12** nap.

3. Anyja neve: **STATISZTIKUS**

4. Foglalkozás: **BUDAPEST** ir. sz. **10221**

Holtó ill. **S** szám.

5. Lakás: **Holtó** ill. **S** szám.

6. Munkaadó - üzemben tartó neve, címe, illetve lakcíme:

7. Név jóváírása: **10 000 forint**

8. Családi állapota: **NOS**

9. Gyermekének száma: **3**

10. Személyi jg. száma: **AU-11. 125456**

Z 104141

11. Vezetői eng. száma: **CA-00-00**

12. Forgalmi rendszám:

Megjegyzés: Herom kiadott betétlapot - a forgalmi rendszám kivételével - átadandó a vezetői igazolványban kell tartani.

A. Rend: 12/e r. sz. - 6989. Patria-Nyomda (Fax: 5-8984)

Biztosítási betétlap a jogosítványhoz. A korlátlan adatgyűjtés a polgárok kiszolgáltatottságához vezet.

szült már, ám a „törvényhozás” még csak addig jutott, hogy a Minisztertanács idén januárban megtárgyalta és elfogadta egy, a törvény koncepciójára vonatkozó előterjesztést.

Eszerint 1990. december 31-ig kell — társadalmi vita után — a kormány elé terjeszteni a törvénytervezetet. Kétséges azonban, hogy a mai időkben, amikor még egy sor ügynevezett sarkalatos törvény — például a választójogi vagy a tájékoztatási — vár parlamenti vitára, mikor is kerülhet az Országgyűlés elé az adatvédelmi törvény tervezete. Súlyom László szerint azonban még ilyen „törvénydömping” idején sincs

idő várni; „az adatvédelemhez való jog éppen olyan alapvető, mint a gyülekezés joga” — mondta.

A jogászprofesszor szerint azért húzódik el az adatvédelmi törvény elfogadása, mert az „adatgyűjtők” ellenállása nagy, ami persze az ő szempontjukból érthető, hiszen „nehezdedni” fog a munkájuk, ha korlátozzák gyűjtőszerveződésüket. Erre utal az is, hogy a KSH egyik — magát megnevezni nem kívánó — munkatársa elmondta: korábban még „házon belül” is akadályozták a munkát, s ezért vihették csak most januárban a kormány elé a koncepció összefoglalóját.

A törvény — a mai tervek szerint — „A személyes adatok kezeléséről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról” címet viseli majd. Előkészítői abból indultak ki, hogy az adatgyűjtés terén élesen szemben álló érdekek csapnak össze. Egyrészt az állam szeretne olcsón, naprakész — s lehetőség szerint korlátok nélkül használható — információkhoz jutni. Másrészt viszont az ügynevezett adatalanyok (ideértve nemcsak az állampolgárokat, hanem a jogi személyeket is) érdeke azt kívánja, hogy a magánéletükre, üzleti titkaikra vonatkozó adatok ne kerülhessenek illetéktelen kezekbe — akkor sem, ha ez a kéz állami. Ráadásul a mai jogi szabályozás meglehetősen hiányos; a szakemberek — a belső utasításokon kívül — többnyire csak a Polgári Törvénykönyv 83. szakaszát citálhatják, mely szerint a számítógépes adatfeldolgozás nem sértheti a személyhez fűződő jogokat. Ki kell tehát dolgozni az új és átfogó szabályozást, s ezt hozzá kell illeszteni az adatvédelem nemzetközi szabályaihoz — áll a koncepcióban.

Ennek alapján a törvénykonceptió alapvetően fogalmazza meg az információs önrendelkezés jogát. Eszerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy maga rendelkezzen személyes adatainak nyilvánosságra hozásáról, felhasználásáról. Ezt a jogot csak mások szabadságjogai és az állam alapvető érdekei korlátozhatják. Az információs önrendelkezés „másik oldala”: általában senki elől sem zárhatóak el a rá vonatkozó adatok. A koncepció tartalmazza, hogy információs szempontból az államigazgatás nem egyetlen egység, a szervei közötti adatcseré nem tekinthető belső adatátadásnak. Ezért az állampolgárok védelmében ügynevezett megosztott információ-rendszereket kell kialakítani,

Európai példa

A nyugat-európai államok többségét tömörítő Európa Tanács 1981-ben nemzetközi egyezményt fogadott el „a személyiségnek a személyi adatok automatikus feldolgozásával kapcsolatos védelméről”. Az alábbiakban ebből idézzük.

„Alulírottak, az Európa Tanács Tagállamai,

Tekintettel arra, hogy az Európa Tanács célja a tagállamok egységének erősítése, s ez mindenekelőtt a törvényes előírások, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartásán nyugszik (...)

A következőkben állapodtak meg (...)

Az automatikus feldolgozásra kerülő adatokkal szemben támasztott követelmények:

- a) megszerzésük és feldolgozásuk tisztességes és törvényes;
- b) tárolásuk célja megfelel az előírásoknak és jogszerű, és ezektől a céloktól eltérő módon nem használják fel őket;
- c) tárolásuk céljának megfelelnek, eléérésükhöz szükségesek, a szükségesség mértékét nem haladják meg;
- d) pontosak és — ha szükséges — aktualizálásukról gondoskodnak;
- e) megőrzésük módja lehetővé teszi az adatalany azonosítását, de nem hosszabb ideig, mint arra az adatok tárolásának céljához szükség van.

A faji eredetre, a politikai véleményre, vagy vallásos, vagy más meggyőződésre, valamint az egészségi állapotra és a szexuális életre vonatkozó személyi adatokat nem szabad automatikusan feldolgozni, hacsak a nemzeti törvény arra megfelelő biztosítékokat nem tartalmaz. Ugyanez vonatkozik a bűnügyi ítéletekkel kapcsolatos személyi adatokra.

Megfelelő biztonsági intézkedéseket kell foganatosítani az automatizált adatállományokban tárolt személyi adatok védelmére a véletlen vagy jogosulatlan megsemmisítés, vagy véletlen elvesztés, valamint a jogosulatlan hozzáférés, módosítás vagy terjesztés ellen.

Mindenkinek meg kell adni azt a lehetőséget, hogy a) az automatizált személyiadat-állomány létezéséről, fő céljairól, valamint az adattulajdonos azonossági ismérveiről és székhelyéről vagy fő működési területéről tudomást szerezzen; b) ésszerű időközönként és túl nagy késés vagy költség nélkül értesítést kapjon arról, hogy rá vonatkozó személyi adatokat automatizált adatállományban tárolnak, és ezeket az adatokat számára értelmezhető formában közöljék. (...)

A (...) rendelkezésektől akkor lehet eltérni, ha a nemzeti törvényben rögzített eltérés olyan intézkedést tükröz, amelyre egy demokratikus társadalomban szükség van;

- a) állambiztonsági, közbiztonsági, állami pénzügyi érdekből vagy a bűnüzés visszaszorításának érdekében;
- b) az adatalany vagy mások jogainak és szabadságának megvédése érdekében (...)

s az adatokat nem lehet központosítani.

A mai elképzelések szerint a törvény biztosítani fogja, hogy bárki megtudhassa: ki, hol, milyen célból, milyen személyes adatokat tárol róla. Elképzelhető, hogy lesz egy nyilvános regiszter, mondhatni a nyilvántartások nyilvántartása; ebbe az adattárolók bejegyzése kötelező lenne. Más elgondolás szerint az adatgyűjtők — még a munka megkezdése előtt — kötelesek lennének nyilvánosságra hozni a tervezett adattár jellemzőit. A koncepció kidolgozásában is részes Sólyom László szerint szükség lenne egy független ellenőrző szervezet felállítására vagy személy megbízására is. Nagy-Britanniában ez a királynő által kinevezett úgynevezett „lajstromvezető”, aki engedélyezi és nyilvántartja az adatgyűjtéseket, illetve ügyel azok törvényességére. Hasonló feladatokat lát el az NSZK-ban a szövetségi adatvédel-

mi biztos, Ausztriában pedig az Adatvédelmi Bizottság. Mindemellett a — koncepció szerint — a törvény lehetőséget kíván majd adni arra is, hogy a felek bírói úton érvényesíthessék említett jogait, s az új törvényhez igazítják majd a büntetőjogi szabályokat is.

A törvény célja, hogy — a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően — korlátozza a társadalom „átvilágíthatóságát”, az információ birtokosainak, elsősorban az állami, politikai köröknek az ellenőrző képességét. A másik oldalról nézve pedig elsősorban az állampolgárok információs kiszolgáltatottságát kell csökkenteni. Többek között azért, hogy ne fordulhasson elő az a helyzet, amikor — ugyancsak József Attila szavaival élve — „nem sejtetem, mikor lesz elég ok, / előkotorni azt a kartotékot, / mely jogom sérti meg”.

JUHÁSZ GÁBOR

NAGY IMRE GAZDASÁGPOLITIKÁJA

Az első kísérlet

A múlt héten — mint a napisajtó már közölte — kihantolták Nagy Imre, 1958-ban kivégzett egykori miniszterelnök jeltelen sírba temetett hamvait. Az alábbi írás a Nagy Imre által vallott gazdaságpolitikai elveket eleveníti fel, részben akkori munkatársai visszaemlékezései alapján.

Magyarországon a sztálini — vagy a korábbi divatszavak szerint: direkt, centralizált, naturalis, tertvutasításos stb. — gazdaságirányítási rendszer nagyon hamar megbukott. Legsúlyosabban alkalmazott modelljéről két-három év alatt kiderült, hogy alkalmatlan a gazdasági egyensúly tartására, az életszínvonal emelésére, hatékony gazdálkodásra. 1953-ban már párt- és állami dokumentumok rögzítették a gazdaságpolitikai irányváltás szükségességét. 1954-ben pedig Nagy Imre megbízásából megszületett az első reformkoncepció, amely a gazdasági mechanizmus megváltoztatását célozta meg; akkor még eredménytelenül.

„Az 1953-as kormányprogram után — de különösen 1954 nyarától — egyértelművé vált, hogy Nagy Imre megkapta a mezőgazdaságot: ott reformreszkedhet, de az ipar és a gazdaság egésze változatlanul Gerő Ernő kezében maradt” — emlékszik vissza Kopátsy Sándor, aki akkor az Országos Tervhivatal osztályvezetője volt. Őt Fekete Ferencel és Mór Andrásal együtt arra kérték föl, készítsen el egy új, átfogó gazdasági koncepciót.

A gazdasági válság ténye vitathatatlant volt. Az egy főre jutó reáljövedelem 1950 óta folyamatosan csökkent. „A bérből és fizetésből élő munkásság és alkalmazotti réteg reáljövedelme 1953 első felében már több mint 20 százalékkal maradt el az 1949. évitől” — közli

gazdaságtörténeti könyvében Pető Iván és Szakács Sándor. A forint vásárlóereje 1955-ig a kibocsátáskori érték egyharmadára esett vissza. Nyugtalanítóvá vált az ország devizahelyzete, nőtt a tőkés adósságállomány. Bakó Ede írja a Bankszemle 1989/1. számában, hogy az akkori hitelválságnak milyen különös fokozatai voltak: előbb arannyal fedezett bankhitelek felvételére került sor, majd rövid lejáratú hiteleket — többnyire vállalati áruhiteleket — kellett igénybe venni. Már ez is nagyon drága megoldás volt, ám a deficit fedezésére kevésnek bizonyult. Ezután külföldi cégektől pénzelőleget vettek fel, ám ezen előleget általában nem követte magyar export — büntetést kellett fizetni. Később az áthidaló hitelek sajátos módjára kényszerült az ország: összfeladta a gabonát, amelyet tavasszal magas árvesztéssel vásárolt vissza.

Mindebből az infláció, a túlfeszített munka, az ellátási gondok és az életszínvonal csökkenése volt „csak” érzékelhető, a pénzügyi egyensúlyhiány nem volt köztudott. Erre a politikai dokumentumokban sem történt utalás. Igaz: a korszak legjelentősebb helyzetértékelése — amely a politikai rendszer bukásának nyílt beismerésével azonos értékű, a Központi Vezetőség (KV) 1953. júniusi határozata — először 1986-ban (!) jelent meg teljes terjedelmében Magyarországon. Vagyis pártbelügy maradt — az adósságmenedzselés gondjaihoz hasonlóan — miközben a válság

terheit milliók nyögtek, gyakran szó szerint is.

A drámai válság közepette előbb a gazdaságpolitikai korrekció ténye vált publikussá, Nagy Imre kormányprogramját közölte a sajtó, majd rá egy évre került (volna) sor egy új mechanizmus kidolgozására. A politikai intézményrendszer 1956 őszéig változatlan maradt. Nem cserélődött a kádérállomány, „a régi rossz gazdaságpolitika rossz kádérpolitikával párosult” — írta a Szabad Népben 1954 októberében Nagy Imre, nem történt jelentős változás a tulajdonviszonyokban és az irányítási — hozzátehetnénk: országirányítási — módszerekben. Mindezek hiányában az elhatározott gazdaságpolitikai irányváltás sem valósulhatott meg.

A szocializmus viszonyai között „a gazdasági fejlődés nem hirtelen fordulatok, hanem fokozatos változások útján megy végbe” — idézte Sztálint 1953-ban akadémiai székfoglaló előadásán Nagy Imre, mondhatni, látnoki módon, aki akkor még teljes mértékben igazolva látta a szocialista iparosítás lenini-sztálini elméletét. A gazdaságban és a politikában ugyanis fordulatra lett volna szükség, nem fokozatos korrekciókra. Néhány hónappal később a miniszterelnöki expozé már megfogalmazta ezt a fordulatot, ám mechanizmusügyeket — az agrárgazdaságot leszámítva — nem érintett. Az „addig nyújtózkodjunk, ameddig a takarónk ér” kinyilvánított bölcsessége jegyében sor került a gazdaság növekedési ütemének a csökkentésére, a beruházások visszafogására, a túlzott iparosítás mérséklésére, egyszóval: egyensúlyi politikára. A kormányprogram szerkezetváltást is kilátásba helyezte: lassítani kell a nehézipar növekedési tempóját, és „az eddiginél lényegesen nagyobb súlyt kell helyezni a szükségleti cikket gyártó könnyűiparra és élelmiszeriparra”.

A fordulatot az államigazgatás és a vállalati vezetők igyekeztek szabotálni. A korlátozó tertvutasítások, úgy látszik, nem azonos értékűek a korábbi, dinamizmusra szólító parancsokkal: a párt legbelsőbb körei ellentámadásra készültek. Nagy Tamásnak, a közzgazdasági egyetem tanszékvezető professzorának visszaemlékezéséből tudható, hogy ellen 1954-ben a pártközpont utasítására fegyelmi eljárást indítottak, pusztán azért, mert egy pártfőiskolai előadásán Nagy Imre nézeteit képviselte: nem szabad a kisparaszti gazdaságokat erőszakkal kollektivizálni, lehetővé kell tenni fejlődésüket. A vizsgálat nem végződött kizárással.

„1954 októberében Nagy Imre előadást szándékozott tartani az ország gazdasági vezetői előtt, ehhez a szakértőktől különféle ajánlásokat és javaslatokat kért, az ő javaslatokat igyekezett összefoglalni ez a háromtagú munkacsoport” — idézi fel az első reformok

kidolgozó-
renc, aki
szerkeszt
ben a g
deitől fo
Kopátsy
nyilvánul
ramjában
mechaniz
toztatásá
soltunk,
rinista el
vényt ut
azt javas
„számúzó
főmérnök
nek ugy
szághorm
rokot ma
elitje szá
is „prim
Az ip
gokat, a
és a műs
venni. E
nalomna
nem állí
termelés
hanem
„Olyan
alakítási
jövedelm
gíti a ti
számára
Ehhez v
re van s
világpiac
hogy 19
bér-, ter
felási”
felülvizs
nie a p
„A m
retezett
tsy Sánd
üzemi r
is érvén
minden
tette kü
üzemek
zógazda
ként sze
tó a kis
a szerz
kotják
tort.”
„Az
iparága
sitottun
állításá
háztáji
a máni
dalkodá
amelye
értékei
menten
Megviz
között
torok é
termelt
piacok